

Motiv kot motivacija pri likovnem delu starejših učencev

Mateja Sever / OŠ Gabrovka-Drole

Dobro izbran motiv je pri starejših učencih že pol zmage. Če uspemo učence prepričati, naj rišejo tisto, kar imajo radi, tudi če se jim zdi težko, smo jim dali dobro iztočnico za uspeh. In če še premagajo strah pred neuspehom ali lenobo in željo po hitrih rešitvah, je dobro likovno delo tu. Učenci nimajo velike želje po svobodi, v kateri bi risali, „kar bi hoteli“. Starejši kot so, bolj jih je strah risati tisto, kar imajo radi, ker so pri tem bolj kritični kot sicer. Pri risbi se bodo veliko bolj potrudili, kadar jim predmet upodabljanja nekaj pomeni, in ne bodo zadovoljni z vsako rešitvijo.

LIKOVNO DELO S STAREJŠIMI UČENCI

Delo s starejšimi učenci pri likovnem pouku zahteva drugačen pristop kot pri delu z mlajšimi. Njihovo likovno delo zahteva več premišljenosti, vključuje več kognitivnih funkcij in ni usmerjeno samo v igrivost, spontanost in iskrenost. Temu morajo biti prilagojene tudi vsebine – likovni problemi in naloge. Likovna naloga zajema likovni pojem, likovni problem, likovni motiv in tehniko, v kateri bo izvedena naloga. Učitelj mora najti ustrezen

likovni problem, motiv in tehniko, če hoče, da bo učenec skozi svoje delo pokazal razumevanje likovnega pojma. Motiv mora kot sestavni del posamezne likovne naloge podpirati rešitev likovnega problema, prav tako pa mora biti prilagojen likovni razvojni stopnji otroka. Ali morda še pomembneje njegovim interesom.

Mlajši otroci niso „izbirčni“ pri motivu. Mlajši kot so, raje se lotijo katerega koli. Starejši kot so, bolj so negotovi, bolj se bojijo, da ne znajo, da ne bodo zmogli. Veliko motivov jih pušča ravnodušne. To pa pri likovni umetnosti ni dobro izhodišče. Zato je dobro izbran motiv pri starejših učencih že „pol zmage“. Motiv jih lahko „požene naprej“, ko se jim delo ustavi. Lahko jih osebno izpolni in jim da občutek, da so dosegli nekaj, kar jim je pomembno. Ali vsaj, kar je njim in vrstnikom zanimivo.

JUNAKI MLADOSTNIKOV

Kako ugotovimo, kaj mladostnike zanima? Vemo, da jih veliko stvari „ne zanima“, zato jim je treba nekako priti pod kožo in najti tisto, kar jih v njihovi starosti v dana-

Slika 1: Drevo

šnjem času ne pušča brezbriznih. V njihovem predstavnem svetu prevladujejo svetovi, junaki in dogajanje iz digitalnih „kraljestev“. Pravi junaki pa so zanje tisti, ki te svetove obvladujejo, you-tuberji, igričarji, hekerji... obvladovalci digitalnega sveta. Drugačni junaki kot včasih. A vendar, vrednote, za katerimi stremijo naši mladostniki, so morda enake kot vrednote mladih vseh časov. Želijo biti sprejeti, želijo biti pomembni, želijo biti nekdo. Pustimo ob strani vprašanje, ali so današnja internetna junaštva res to, kar mladi iščejo, in ali so spletni mediji pravi medij za prevajanje jezika vrednot. Pomembno je, da prepoznamo v mladih tisto vsebino, ki se želi po medijih izraziti.

KAJ JE MOTIVIKA

Smisel likovne umetnosti je izražanje neke notranje vsebine z likovnimi sredstvi v različnih likovnih tehnikah. Motiv sam v slikarstvu zares ni pomemben, če gledamo

umetniško delo abstraktno. Abstraktno gledanje umetnine pomeni, da zaznavamo samo oblike, barve, smeri, ritem slike in zanemarimo „zgodbo“, vendar začutimo slikarsko izpoved. Zgodba pa je v likovnem delu tisto, kar je realistično, prepoznavno, se pravi motiv. Če pogledamo motiviko klasičnega slikarstva, v njem ni bilo velike raznovrstnosti. Kot motiv se pojavljajo krajina, tihožitje, avtoportret in skupinski portret, pa morda še žanrski prizori. Slikarji so z enakimi motivi dosegali različne izpovedi, sporočali različna sporočila. Enako delamo pri likovni umetnosti v šoli. Pri tem pa moramo vedeti, da so otroci nasploh, tudi starejši, zelo „navezani“ na motiv, kadar gledajo slike in kadar jih ustvarjajo. Sliko zaznavati abstraktno, brez navezave na motiv, je zanje težka naloga. Zato je pomembno, da izberemo ustrezen motiv za njihove likovne naloge. Motiv mora biti prilagojen likovnemu problemu, ki ga rešujejo, likovnim pojmom, ki jih morajo usvojiti s slikanjem, pa tudi njihovi starosti in interesom. Moja teza, ki je rasla z mojimi izkušnjami pri likovnem delu z otroki vseh starosti v osnovni šoli in ki

Slika 2: Objem pod drevesom

sem jo tudi preverila z vprašalnikom pri starejših učencih, je bila, da izbira motiva vpliva na to, ali se bo učenec poglobil v likovno delo ali ne. O tem več kasneje, najprej pa pogledjmo motive, ki jih lahko vedno uporabimo.

NEVTRALNI MOTIVI

Obstajajo motivi, ki so tako rekoč nevtralni. To pomeni, da jih lahko uporabimo pri vseh starostnih stopnjah in da so vedno enako aktualni in zanimivi. Taki motivi so drevo, žival, obraz in človek. Vse te motive je težko narisati in vsi nosijo v sebi kakšen družben (pa tudi družaben) pomen, kako pomembno vsebino ali morda simboliko.

Drevo kot simbol narave, naravnega, rastočega, iz zemlje zraslega je za mlajše trd oreh, saj je poln različnih smeri, debelin, ritma. Starejši pa ga že razumejo kot simbol narave in rasti, zato imajo do njega določeno spoštovanje. Živali imajo radi vsi otroci, zato jih tudi vsi radi rišejo. Mlajši se z njimi bolj ljubkujejo, starejše pa prevzemajo živalske lastnosti, izvor, sposobnosti, pa tudi želijo si znati narisati žival tako, da deluje resnično.

Podobno je pri motivu človeka, ki je najtrši oreh za vse generacije. Večinoma se pri tem motivu izkažejo velike razlike v stopnji likovnega razvoja otrok, pa tudi sposobnost opazovanja ter zanesljivost njihovih prostorskih predstav. Ne nazadnje pa tudi poguma. Vsem je lažje narisati mizo kot pa človeka; pa ne zato, ker bi bila človeška figura toliko bolj zapletena in razgibana, ampak ker je živo bitje.

Te razlike se pokažejo tudi pri upodobitvah človeškega obraza, ki se ga starejši otepajo z vsemi štirimi. Zakaj?

Obraz je najbolj izrazni del telesa, najbolj izpostavljen in na neki način tudi najintimnejši. Že sam poskus upodobitve nekogaršnjega obraza zahteva pogum in

odločnost, kaj šele koncentracijo. Pri portretni tehniki želimo upodobiti ne samo fizično podobnost s človekom, ampak tudi njegovo osebnost, dušo, njegovo „vsebino“. Zato vedno nastaja zadrega, kadar portretiramo vsak svojega sošolca, sošolko. Že dejstvo, da si sedijo nasproti in si gledajo v oči, ko rišejo drug drugega, je za večino dovolj nerodno. Kljub temu pa jih ta motiv intrigira, zanima. Vleče jih k papirju in ne odnehajo tako zlepa, čeprav jim gre težko – veliko radirajo, vzdihujejo, obupavajo... in vendar.

Podobno je pri avtoportretu. Ko rišejo sebe, so še bolj kritični, negotovi, nesamozavestni. Njihove

predstave o sebi trčijo v realno podobo in to dvoje je v njihovih letih redko usklajeno. Take zadrege dobro rešuje študiozen pristop – strokovno vodstvo ob študijski risbi, ki ohranja pravilna razmerja med deli obraza, njegove anatomske značilnosti ter iluzijo prostorske upodobitve (senčenje, smer, nagib). Izrazoslovje je novo, strokovno: skica, podrisba, razmerja, proporcionalnost, viziranje, anatomija, zato učenci nimajo časa razmišljati o osebnih zadregah.

ANKETA O MOTIVIKI V ŠOLI

Na šoli sem izvedla anketo o motiviki v 7., 8. in 9. razredu, skupaj 58 učencev. Zanimalo me je, ali so resnične moje naslednje domneve:

Slika 3: Objem

1. Za dobro likovno delo je treba izbrati ustrezen motiv.
2. Motiv je bolje izbran, če sledi interesom učencev.
3. Starejši učenci si želijo specifične motive.

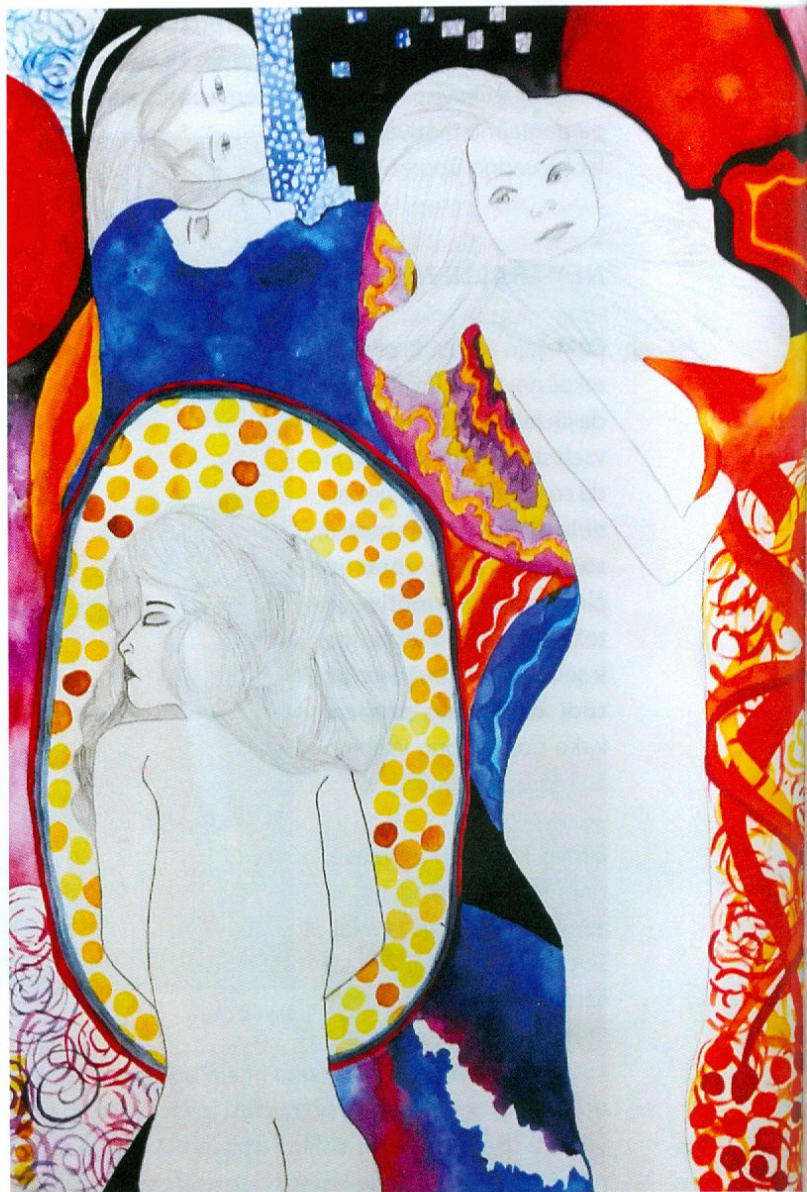
V sedmem razredu so vsi učenci napisali, da imajo raje, če sami izberejo motiv, in da jih neprava izbira motiva pri izvedbi risbe moti. Dekleta najraje rišejo živali, fantje pa stroje ali avtomobile. Najraje jih rišejo zato, ker so jim všeč ali ker jih imajo radi. Vsi pa najmanj radi rišejo človeka ali obraz, ker je to zanje težko. Tihožitje se jim zdi dolgočasen motiv, sicer pa se jim zdijo motivi v šoli še kar prilagojeni njihovim interesom. Vsem se zdi motiv pri likovnem pouku bodisi pomemben ali zelo pomemben.

V osmem razredu večina učencev meni, da motivi v šoli niso dovolj prilagojeni njihovim interesom in da imajo raje, če motive izbirajo sami. Vendar so bili z odgovorom, kakšni motivi jim ustrezajo, bolj skopi. Kot zaželen motiv se pojavijo osebe iz računalniških iger in simboli s spletnih omrežij. Vsi so napisali, da je izbira motiva pri njihovem delu zelo pomembna; tretjina jih celo meni, da je to najpomembnejša stvar pri likovnem pouku. Nepravi motivi večino pri delu zavirajo ali motijo. Upodabljanje človeka je motiv, ki ga imajo najmanj radi.

V devetem razredu so bili odgovori zelo podobni kot v osmem razredu, le da so bili želeni motivi raznovrstnejši, specifični, bolj individualni. Namesto želje po uporabi domišljije se pojavlja želja po risanju z opazovanjem stvari, se pravi realistično.

INDIVIDUALIZACIJA MOTIVOV

Sklep ob zaključku ankete v vseh razredih skupaj bi bil, da z leti narašča želja po upodabljanju motivov, ki jih učenci izberejo sami. Nepresenetljivo se je v anketi pokazalo, da je najdlgočasnejši motiv tihožitje. Presenetljivo priljubljen motiv pa so živali. Od 58 učencev jih je kar 38 napisalo, da najraje rišejo živali in da bi jih radi risali še več. Od tega je bila tretjina za upodabljanje domišljjskih (fantastičnih) živali. Učenci radi rišejo po domišljji, saj je kot najbolj priljubljen način risanja prevladoval pri dveh

Slika 4: Vodne kače

tretjinah učencev, predvsem pri mlajših. Starejši kot so učenci, raje rišejo po opazovanju.

Vsi učenci so napisali, da je motiv pomemben, zelo pomemben ali najpomembnejša stvar pri likovnem pouku, kar potrjuje mojo domnevo, da je dobro izbran motiv vseeno ključnega pomena za dobro likovno delo. Dobro izbran motiv pomeni, da učenca zanima, da ga ima rad, da ga želi bolje spoznati, zato vложи več energije v risbo.

Tudi tretja trditev, da si starejši učenci želijo specifične motive, se je v anketi potrdila. V sedmem razredu sta bila prevladujoča le dva motiva – živali in avtomobili. V višjih razredih pa se motivika bolj razčleni, je raznovrstnejša in gre v smeri individualizacije motiva. Lahko bi rekli, da z leti specifičnost motivov narašča.

Izbira motiva bi zato očitno morala biti individualizirana – za vsakega učenca svoj motiv. Iz izkušenj sicer vem, da so učenci, ko jih postavim pred dejstvo, da si motiv izberejo sami, zaradi te prevelike svobode zmedeni in izgubijo veliko časa, da najdejo „pravi“ motiv – nekaj, kar jih zanima in hkrati ni pretežko. Tisto, kar jih v resnici zanima, se jim zdi dostikrat pretežko, zato se po navadi odločijo za tisto, kar se jim zdi lažje. Kar pa ni prava odločitev, kajti slej ko prej ugotovijo, da tisto, kar so mislili, da je lahko narisati, v resnici ni lahko, pa še nezadovoljni so, da niso izbrali tistega, kar jih res zanima.

Velikokrat potem prevladata v celem razredu samo en ali dva motiva – tisti, ki si ga izbere najsamozavestnejši otrok, drugi pa ponavljajo za njim. Zato sklepam, da gre tu bolj za nerodne izbire motivov, kot pa za veliko željo učencev po svobodi, v kateri bi risali, „kar bi hoteli“. Druga težava pri tem pa je, da ne marajo risati nečesa, kar se jim zdi težko. Kot nam je povedala anketa, je to brez dvoma človeška figura ali obraz (portret) ali pa predmeti, ki imajo veliko podrobnosti in prostorskih momentov. Vendar je to samo strah pred neuspehom ali pa lenoba in želja po hitrih rešitvah. Če to uspemo nekako premagati in jih prepričati, naj rišejo tisto, kar imajo radi, smo zmagali. Pri risbi se bodo veliko bolj potrudili, ker jim predmet upodabljanja nekaj pomeni. Pa tudi bolj kritični bodo do upodobitve in ne bodo zadovoljni z vsako rešitvijo.

Slika 5: 9. razred po vzoru Gustava Klimta